

Az itthoni es Külföldi juharfa miveltese hasznaltatasa
nedveböl czukor-szerzes vegett az ausztriai birodalom javara.
Ford. Fejer György. (Zucht und Nutzen des einheimischen und
des ausländischen Ahornbaumes zur Zuckergewinnung.)

Egyet-ny.

Buda 1811

Signatur: 55747-B

Barcode: +Z167491904

Zitierlink: <http://data.onb.ac.at/ABO/%2BZ167491904>

Umfang: Bild 1 - 44

Nutzungsbedingungen

Bitte beachten Sie folgende Nutzungsbedingungen: Die Dateien werden Ihnen nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke zur Verfügung gestellt. Nehmen Sie keine automatisierten Abfragen vor. Nennen Sie die Österreichische Nationalbibliothek in Provenienzzangaben. Bei der Weiterverwendung sind Sie selbst für die Einhaltung von Rechten Dritter, z.B. Urheberrechten, verantwortlich.

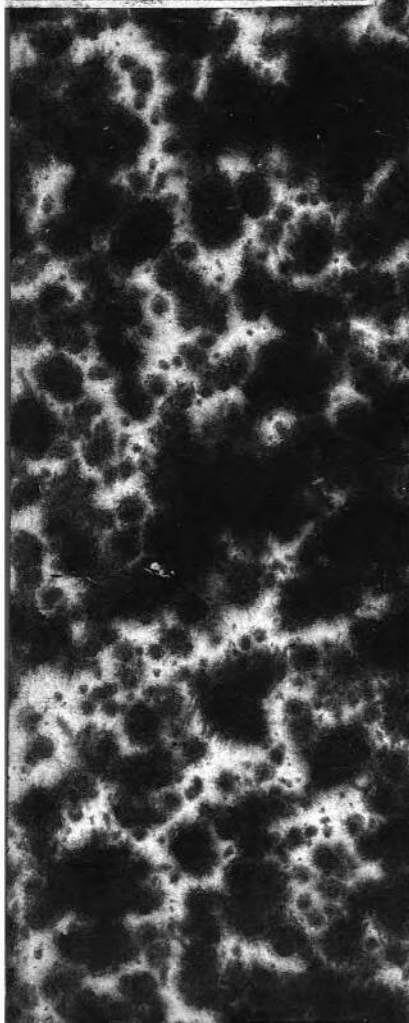
Hinweis: Das Dokument enthält hinterlegte Textdaten, die eine Suche in der Datei ermöglichen. Diese Textdaten wurden mit einem automatisierten OCR-Verfahren ermittelt und weisen Fehler auf.

S. KÖN. HOF BIBLIOTHEK

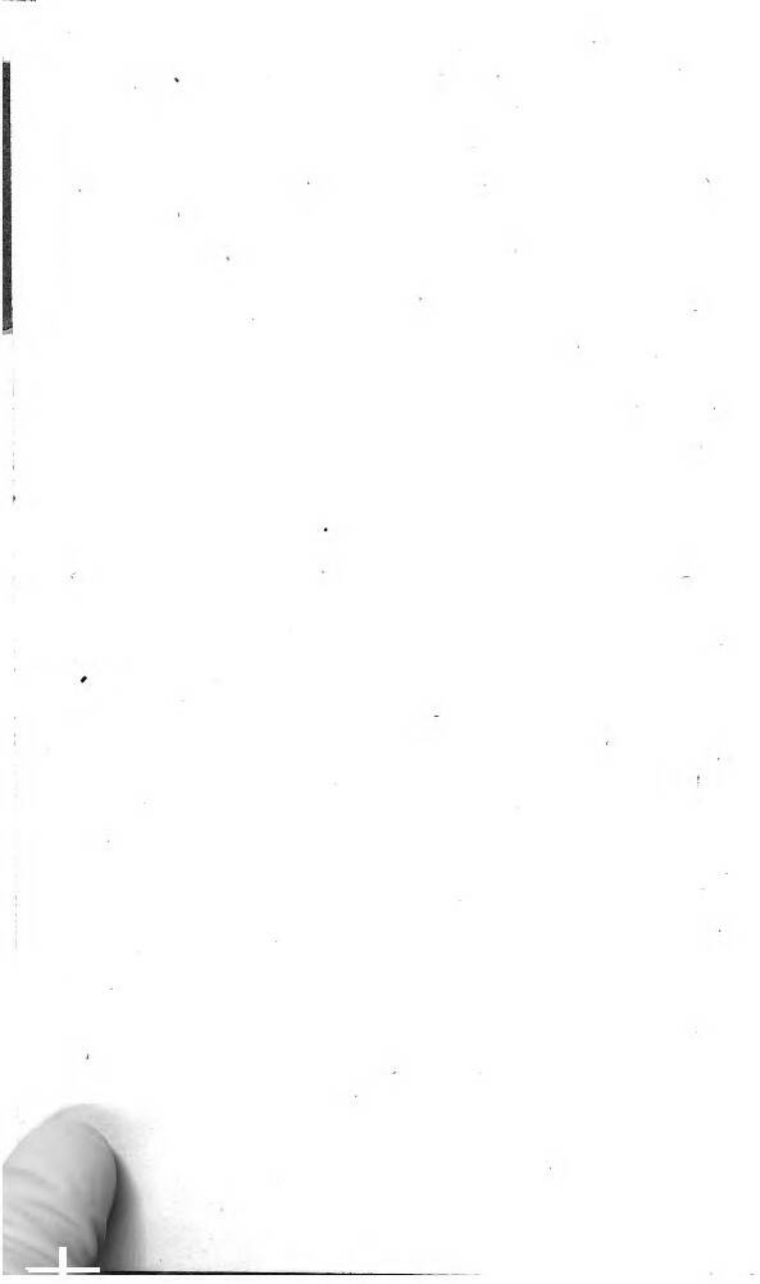
55.747-B

Alt-

55747-B.

AZ ITTHONYI ÉS KÜLFÖLDI
J U H A R F A

MIVELTETÉSE, ÉS HASZNÁLTATÁSA

NEDVÉBŐL CZUKOR-SZERZÉS

V É G E T T

AZ AUSTRIAI BIRODALOM' JAVÁRA

Í R T A

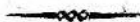
WALBERGI THEOBÁLD

LICHTENSTEIN Ö HERCZEGSÉGÉNEK TA-
NÁCSA, A' BÉCSI, PRÁGAI, ÉS KARINTHIAI
GAZDASÁGBÉLI TÁRSASÁGOK' TAGJA.

M A G Y A R Á Z T A

F E J É R G Y Ö R G Y

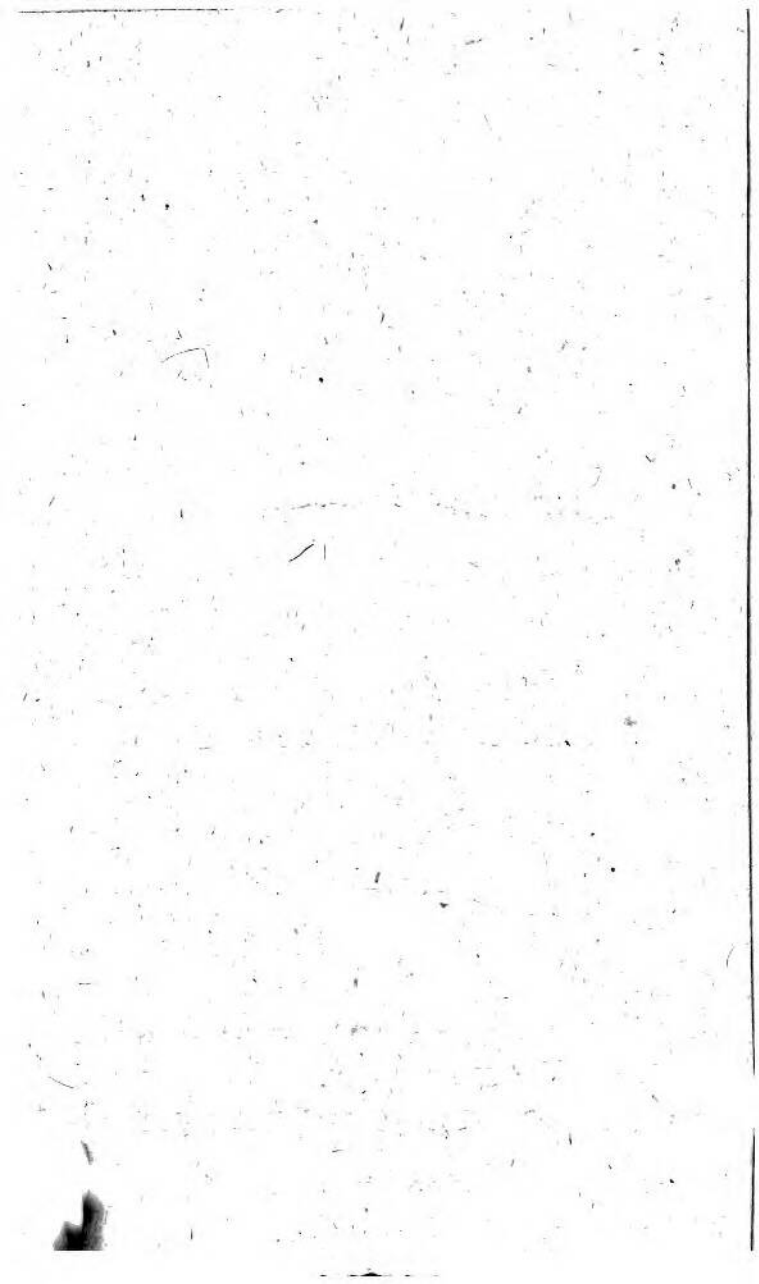
A' PESTI UNIVERSITÁSNÁL OKTATÓ.

B U D Á N N,

A' K. MAGYAR UNIVERSITÁS' BETŰIVEL.

1 8 1 1.

E L Ő - S Z Ó,

Az Ausztriai örökös tartományok' szükségire esztendőnként mintegy 40000 mázsa elkészítetlen cukor kivántatik; azoknak kielégítésére esztendőről esztendőre közel 20. millió pengő pénz szükséges. Melly nagy vesztesség ez a' birodalmi Finánczia és Kamara állapottyára nézve! Éjszaki Amerika erdeiből, Pensilvânia, Kanada, Delaware, Mariland, Virginia, és más egyéb tartományokból minden esztendőben egynéhány ezer mázsa készítetlen cukor hordattatik Európába, melly a' Cukor Juhar-vagy Jávorfá (Acer Sacharinum) Nedvéből szereztetik.

A' mult és és jelenlévő időkbéli tapasztalás azt valósítja, hogy az itthonyi Juharfa *) le-

a 2

véből

*) A' Juharfának ezek az itthonyi nemei:

Közönséges fejr hegyl Juharfa. *Acer pseudo platanus.*

Hegyes levelű Juharfa. *Acer platanoides.*

Mezei Juharfa. *Acer campestre.*

véből is készíthetni ezen czukort, melly a' patikai orvosságokra, főzelékekre, és más csemegék' készítésére nézve olly szükségessé lett. Eme juharfa nemeknek e' végre negyven - ötven esztendősöknek szükség e' végre lenniük. Ha illy fák 20. milliónyi számmal elszaporíttatnának az erdőkben, útféleken, töltéseken, legeltetőkön, szántóföldeken, réteken, és a' házi és fás kertekben, nem kellene Austriának ezen sok aranyát ezüstét elnyelő szerért a' napnyugati Czukortermesztőknek adóznia.

Ha bár ennyi nyers czukorra mindjárt egy-két esztendő múlva szert nem lehetne is tenni, mivel a' reá kívántató fák még elegendő számmal készen nem volnának. — Ha olly szerencsétlen volna is Ausztria állapottya, hogy erdeiben juharfák éppen nem taláttatnának: még is negyven esztendő múlva azon boldogító czéllýához közelíthetne, hogy többé czukorért idegen tartományoktól nem kellene függenie. Hoszszú időnek tetszhetik ez ugyan a' meglett korúakra, és még inkább azokra nézve, kik mindent csak magokért akarnak természetni, és mindenben türehetetlenül vágnak önnön haszonvételökre.

De az emberi Nem' nyereségére, a' Haza javára, és Nemzetünk' boldogulására tekintvén, ezen alacsonon gondolkodóknak fellegin túl szükség a' mi kilátásunknak hatni; vajmi rövid ez az időpont, melly múlva ezen közhasznú intézetnek fundamentomot vethetni, ha az egész birodalomhoz képest vesszük azt. Az Amerikai Czukor természetmények is egyetlen egy pillantatban kerekedtek-e elő? Kolumbus Kristóf már 1492. esztendőben föltalálta Amerikát, 's melly hosszas idei munkába telett, melly sok Amerikaiának, 's Négereknek kell vala izzadniok, míg a' nyerekedés, 's kereskedés lelke számbavehetetlen költségeskedés által e' tartománybelieknek olly arany-forrást nyitott, mellyből a' Czukorszerzők bővelkedve meritgettek, és maiglan meritgetnek.

Hazátokat egyenes szívből szerető Austrai Polgárok! e' közjónak előmozdítására fontos törekedésekben időt ne mulasztatok. Ezen sommás irás tapasztalásból terjeszti elő, hogy' készithessetek a' juharfa nemeiből czukort, mellyért a' birodalom ereiből olly drága vér csapoltatikki, és pedig azért, hogy idegen földre follyon.

Az

Az egygyesült erőlködés, távúl az irigykedéstől, melly csak a' gonosz lelkűekhez, és ostobákhoz fér közönségesen, igazi jól gondolkodással, és fáradhatatlan munkássággal egyetemben, czélunkra juttat minket bizonynyal, 's közel az az idő; melly a' kitett czél elérése által ez Ausztriai Birodalom' lakosit a' hazafiúi iparkodás, krónikáiban tündököltetni fogja.

I. §.

Az Austriai birodalom' örökös tartományinak ege alatt czukor' készítésre való nedvet szerezhetni ezen honyunkban nevedő juhárfa nemekből:

1) Hegyes levelű Juhárfa.

Acer Platanoides.

Le Plane.

Der Spitzahorn, oder Lenne.

2) Közönséges fejer hegyi-juhárfa.

Acer Pseudo platanus.

L' Erable blanc de Montagne, Sycomore.

Der gemeine weisse Bergahorn.

3) Kis levelű mezei juhárfa.

Acer campestre.

Le petit Erable.

Der klein blätterige deutsche Massholder.

És az olly külföldi juhársanemekből, mellyek már az Austriai kertekben, és erdőkben számosan elvannak szaporittatva:

a) Czukor-juhárfa.

Acer Sacharinum.

L'

- L' Erable à Sucre.
Der amerikanische reiche zuckersaft Ahorn.
- b) Vörös Juharfa.
Acer rubrum.
L' Erable rouge d' Amerique.
Der rothblühende nordamerikanische Ahorn.
- c) Pensilvaniai Juharfa.
Acer Pensilvanicum.
L' Erable de la Pensylvanie.
Der nordamerikanische grosse Ahorn.
- d) Főroslevelű virginiai Juharfa.
Acer negundo.
L' Erable de Virginie à feuilles de Frêne.
Der Eschenblättrige nordamerikanische Ahorn.
- e) Ezüst levelű Floridiai Juharfa.
Acer Floridanum.
L' Erable de Florida à feuilles blanches.
Der floridanische silberblättrige Ahorn.
- f) Gyapott levelű (katzuros) Juharfa.
Acer laciniatum.
Le Plane à pattes d' Oye.
Der Spitzhorn mit tief eingeschnittenen
runzlichten blättern.
- g) Sinoros levelű Juharfa.
Acer striatum.

L' erable de Canada à écorce marbré, et
à feuille de tilleul.

Der gestreifte nordamerikanische Ahorn.

h) Tatár Juharfa.

Acer Tartaricum.

L' Erable de Tartarie.

Der Seidenwurm Ahorn.

Talán még a' czukornak való nedvet adó
fák' számába vehetni a' napnyugoti és keleti
platán-Gleditstől elneveztetett — Akác — Sze-
der — és Olaszdió-fákat is, mellyre még bővebb
tapasztalás szükséges.

2. §.

Ezen előszámláltt külföldi és itthoni Juhar-
fákból czukornak való nedvet szerezhetni, ha
Karácson, Boldog - Aszszony, Böjt elő és Böjt
más havakban megfuratnak; ekkor a' nedv belő-
lük tisztán, és higan folyki, 's olly könnyen,
forrásba se jő. Jeles azt is észre venni, hogy,
ha a' kemény téli hónapokban 21dik Decem-
bertől fogva 21dik Mártziusig az erős fagygyal ezen
nedv éjjelenként a' szabad égre kitetetik, ezzel
a' vizszerü részei egybe állanak, a' czukorsze-
rűek pedig, valamint a' borban az essentzia hi-
gon maradnak, egybe nem fagynak, a' termé-
szetnek

szetnek ezen segedelme által azt nyerni, a' mire másképp' az elevenszéken sok idő és munka áldozattal lehetett volna szert tenni. A' jéggé fagyott vizszerű részeit felolvadván, a' házi bar-mok jó ízűen megiszszák.

3. §.

A' juharfákat, ha közép-idősek, délre és napkeletre eső oldalokon tiszta csendes idővel három fertály újni vájott (nem hegyes) fúróval fúrni meg fölfelé a' héján által a' fája széléig törzsöhe allyán a' tövön fölül legfölebb tiz újnyira nedvöknek lecsapoltatására. Több lyukakat is fúrhatni fölfelé beléjek, egyiket a' másik mellé mintegy három újnyira sorban, hogy ezen szintelen, legfölebb is fehérsárgás nedvet bodza, vagy vörös (ternyő) tiszta-fából készített csévéken tiszta üveg edényekbe, vagy tisztán tartott, nem szagos kőrösfából való kannákba annál szaporábban lelehessen szürni. mellyet is reggel és estve hévinni, és még megsűrűtethetik, kis tiszta kádokban, vagy más e' féle juharfa edényekben hideg helyen olly gonddal tartatik, hogy valami tisztátalan belé ne essék. A' fáknak megkéméltetése végett tanácsos húsz, és huszonnégynap alatt csak négyszer ütni beléjek a' csapot, egyébkor kivált, ha az idő rosz, éppen megszünni

szünni. Az ifjú juharfákból nem igen sok nedvet szűrhetni, azért még nem huszonöt esztendősek, megse csapoltatsanak. Azon juharok, melyek már vágattatások' korához közelítenek, és az erdőtudomány szerént úgy is folyásba indulásokat majd majd elérik, minekelötte a' levágattatás' sora reájök jöjjön hat — nyolcz esztendővel előbb, köröskörül megcsapoltathatnak, és pedig szinte a' fájokig; mivel már ezeket, mint a' közép időseket nincs mit kimélleni többé elődésök és használtatások végett.

4. §.

E' czukornak való nedv annál jobb és bővebb, mennél egészségesebb, erősb, és idősebb, a' fája; kivált 5—6 lábnyi mélyre mennél jobb keverésű a' gyümölcshajtó földe, melly $\frac{1}{5}$ résznyire homok, $\frac{2}{5}$ résznyire agyag, $\frac{2}{5}$ résznyire töltés föld; ebből nyilván a' juharfák általlában több nedvet szíhatnak magokban, mint sem valamelly sovány, szároz, kemény sanyar higsággal bíró földből.

5. §.

Az olly itthoni juharfából, melly nagy ágos bogas, rövid törzsökű, és napfénynek kitétetett,

ha

ha középkoránál idősebb, az az 40 esztendőől kezdve nyolczvanig jár, télben, ha nappal az idő csendes és tiszta, éjjel nem fergeteges, nem igen hideg, száz pintnél több nedvet szűrhetni, mellyből a' szerént a' mint jobb, vagy alább való nemű, fél-négy löthnyi készitetlen czukort választhatni el. Az Amerikai Czukor juharfából mindég legtöbb és jobb nedvet szűrhetni; ez után jöhetnek a többi amerikaiak és a' tatár juharfák, mellyet is tartósb tapasztalással határozhatni meg, ha bővebben fognak nálunk virágozni. Ha szélvész van, ha eső esik, ha az idő ködös, havazó, nem sok levét szűrhetni, mellyet csak napfényel, melegebb idővel, nappal és éjjel teli holnapokban tapasztalunk folydogálni. Mihelyt a' nedv tavasszal a' törzsök-ből az ágokba indul, kevesebb foly ki és fanyarra válik.

6. §.

Mivel a' juharnedv könnyen fonásba jő, azért azt, ha mindjárt megsűrűttéséhez nem foghatni, vagy ha az idő langyos meleg, hideg pinczébe, vagy jégverembe szükség tenni, vagy egykis mézvizet kell belé elegyíteni, hogy a' savanyodása meggátoltassék. Mindég jobb, a' nedvet más valaminek hozzájárulása nélkül sűrűt-

rúthetni meg. Mészvizet úgy készíthetni, ha újonnan, és fejéren égetett mészből 6—8 lóthnyit egy akó legtisztább forrás vízben felolvasztani. Ezen mésvizből egy mí két iczét tevő mértékünknyit vévén 25, akó nedvet is megmenthetni a' savanyodástól.

7. §.

Mihelyt a' juharfa nedv bégyült, azontúl áltszürettetik, és minden idegen részecskéktől igen szorgalmasan megtisztítatik: mivel mennél tisztább a' nedv, annál inkább boldogúthatni vele, és annál bizonyosabban megkristálosíthatik.

8. §.

Először, hogy a' nem czukor részek belőle kigőzölögjenek jól mególmozott vas fazékakban olly hákkal a' mint csak lehet felmelegítetik a' nedv eleven szénen, vagy olly tűzhelyeken, melyekbe a' tűz földve van, soha pedig tűz láng fölött nem; mivel vagy az edényhez éghetne, vagy az erőszakos fővéssel a' czukorrészekis kifecskendhetnének. A' fazékat mellynek alól szűknek fölül tágosnak kell lenni, soha két harmadrésznyinél főlebb nem tölthetni ezen nedvel. Azon habját, melly időről időre rajta megjelenik, juhar, vagy
bükfa

bükfa tiszta kalánnal le kell szedni, és ha talán a' főzés, vagy kipárolgatásközben a' nedv forni, vagy kifutni akarna, frissnek hozzá öntésével akadályoztassék meg. Az Amerikaiak (a' mint azon Gazdaságbéli könyv' 253, lapján jelentetik, melly az erdei fák neveltetése iránt a' Jaharfáról szólló) úgy előzik meg a' nedv forrását, és kifutását, hogy sertvés zsirt vetnek bele: de azon regula szerént: „hasonlóhoz hasonló” jobb juharnedvet vegyitni bele!

9. §.

Ezen czukornak való nedv, méz-sűrűvé válván, igen könnyen a' fazékhoz ég, mellyet csak a' figyelmes fafőzőkalánnal kevergetés által akadályoztathatni meg. Mivel ez mint fáradságába, mint költségébe kerül a' készítőnek igen, azért jobb amannál nagyobb forró vízzel tele, meg nem ólmozott fazekat késsyen tartani, mellybe megstürösült sziruppal tölt mególmozott kisebb fazekat úgy bélehessen függeszteni, hogy köröskörül hat újnyira amaz oldalától távul esék; ezen mindég eleven szén, vagy befödött tűzhely fölött forróvizben való fürdő formában, a' nélkül, hogy a' hozzá égés veszedelmétől tartani kellessék, a' sűrűítést egészen véghez vihetni; ha a' főlhabzó, újodra szivoson ragadó, és mag-

magszerű tapintású maszsza fehér buborékos, a' fazekat az elevenszénről, vagy tüzhelyről levenni, elnem kell mulatni.

10. §.

E' megsűrűsödött maszszát, ha kevés, siker kőbőlvaló tányérokra a' sütő kémenczében; ha több, csucos, alól igen lapos (czukorsüveg forma) nem mázos cserép edényekben (mellyeket megtöltvén papirossal bédughatni) a' fődött tüzhelyeken; vagy is olly helyeken, mellyek alól futnak (mint a' gyümölcs szárítók is) 60—80 mértékű hőségben meg kell kristalositani. Mi idő alatt kristalositgyék meg, azt meg nem hatarozhatni; néha három nap, néha három hét alatt; a' mint tudni illik tisztább volt a' velebánás, és jobb volt a' nedv, vagy pedig alábbvaló. A' mit hőség által kristallossá nem tehetni, azt avvá tehetni olly fagygyal, mellyel a' patakok befagynak; evvel tehát próbálni lehet. Hogy' kellessék tökéletesebben ezen czukort megkristalositani, ez az e' végre szerzett Fabrikának a' dolga, ezen rövid oktatáshoz nem tartozik.

11. §.

Mivel az egész megsűrösült maszsa nem sugárzik kristalokra öszve soha, azért azon higon maradottat, mellynek hol fejer, hol borsárga a' színe, a' kristaloktól szorgalmasan elkell választani. A' kristalokat a' napfényre kitéhetni, hogy ott még jobban megkeményedgyenek, és ha történetből sárgák volnának, megfejeríttessenek a' kellemetlen szagok elmennyen, és legjobb czukor izüek legyenek; mellyeket égetett vízben (destillirtem Wasser) több ízbeli felolvasztgatás, higözölgettetés, és kristallosítás által egészen ált-láthatókká és tisztákká tehetni.

12. §.

Azon juharfa nedvéből vált szirupot, mellyet megnem kristalositatni, szivos higságában nedves ruhán kinyomni, a' mi keményszerü a' ruhában marad, az a' kristallosított czukor allya; a' mi hig, az a' Mézeskalácsosoknak márcz' 's más e' féle készítésre, és a' Szegényeknek étel-édesítésre alkalmas. Valamint azon juharfa léből, melly befőzetése előtt forrásba nem jött, czukrot szerezhetni, úgy abból, melly elkezdett forni, könnyen erős eczetet, és erős égett italt készíthetni. Ebben áll rövideden az itthoni, és
külföldi

külföldi juharfa léből való haszonvétel; üdövek a' tartós tapasztalás által azt megbővebbíthetni, és tökéletesíthetni; minden Hazafihoz illendő dolog, hogy ez iránt való tapasztalásit közöllye.

Még a' czukorszerző itthoni és külföldi Juharfák' míveléséről is.

A' hegyes levelű — a' közönséges fejer hegyi — és a' kis levelű - juharfa nagy számmal találtatik az Austriai birodalom' erdeiben; valamint a' Czukor — a' vörös — a' Pensilvániai — a' körös levelű Virginiai — az ezüst levelű Floridai — a' gyapott levelű — a' sinoros levelű — a' tatár - Juharfa is számosan találtatik az Uraságok' mulató kertyeikben. Minden juharfák, hogy diszljenek termékeny friss keverékű földet kívánnak magoknak. Az éjszak és napkelet felé való fekvés tulajdonoknak látszik lenni. A' valósággal 5—6 lábnyira mélyen erdei földben, és a' patakokhoz közel igen bujálkodva nevednek, hol is 25. esztendő korokban magoznak, 40—50 lábnyi magassak, és általójokban (im Durchmesser) egy lábnyi vastagok. Egész erdők csupa Juharfából még nincsenek.

A' Juharfa természetesen magból és kihajtásokból szaporodik, legkivált pedig magból; mihelyt ez jól megéretten, annya fájáról lehull, közönségesen elvettetik. A' magjai igen szárnyosok. Egygyenként a' barázdákba rakatnak, és mintegy $\frac{1}{4}$ nyi jó porhanyó földdel befödettnek, hogy a' szároz szelektől megmentessenek; és ne hogy a' sütő délinap ártson nekik, közbe közbe idősebb fanövések megé állittatnak. Hol a' szabadoson az illy fanövésekkel lehetetlen élni, két esztendővel előbb egy mástól jó tova seprühajlár (*Spartium Scoparium*) vettetik, ennek megé jó a' juharfa mag. Mihelyt a' juharfa csemeték a' levegőnek szélvészit kiállhatták, a' seprü veszsző kivágattatik.

Mesterségesen szaporíttatik a' juharfa (ha nagy számú, igen fáradságosan és költségesen megy végbe) részszerént bojtás, döntés, vagy oltás és szemzés által; részszerént 6 - 12 esztendőnyi magokból nevelt csemetéknek rendszerént való ültetésekkel ősszel. Minden Amerikai, és itthoni juharnemek a' kertekben olly helyeken, mellyeket ékesíteni, vagy másképp' tekintetessé akarni tenni, a' fasorosokban, a' múlató erdőkben, a' dombok' befödésére a' hajlékok és templomok előtt, a' jelest-mutatókban igen jól illenek. Az Amerikai juharfákat, hogy hamarébb magozzanak, legjobb a' közönséges hegyi juharfába oltani; mellyre 8—10 esztendő

mulva hő magot termenek. A' tulajdonképp való oltás nem igen esik jól addig, míg a' juharfanedve indulásba nem jő tavasszal.

A' juharfák igen különbféle neműek; némelyek olyanok, hogy him nemök egygyik, nős nemök pedig másik fán mindég külön vagon; mások mindég kettős neműek, meglévén rajtok mint a' porzacskó, mint a' magytöltser egyetemben; némelyek pedig változandók, midőn virágzani kezdenek egy, többnyire him neműek; azután kettős neműek vagy egyetemben, vagy különkülön virágokban lévén him és nöstény nemök; idősült kórokban ismét egy, közönségesen nöstény neműek. Ezen különbéleségökre nézve tanácsos mindenik juharfanemet külön egygyüvé ültetni; melly is mint folyásba jövetelére, mint nedvének czukoradására, mint magtermésére nézve igen hasznos. A' posványosban, valamint a' puszta homokos földben is, semmi nemű juharfa se díszlik. A' jó földben a' juharfa 100 - 200 esztendők által egész tökéletességére jut, de két száz esztendössége után is virágzik. Fája vagy fejér, vagy sárgás, vagy szürke, különböző idösségéhez, fekvéséhez, és föld kevertségéhez képest. Tüzelésre szint olly jó mint a' bukfa, hamújából tiszta hamú zsir készül. A' juharfák yagni és épületre is valók, és szalós erdőknek is jók.

Ezen fa a' hóterhe alatt se szenved sokat, és szerszám, edény végett igen becses a' fűsűsöknek, kerékjártóknak, esztergálosoknak, asztalósnak, kép és teknyő faragóknak, mákhinákat és külömbféle eszközt csinálóknak. A' görbe darabjok puska, pistol - tokoknak kerestetik; fájokból készülnek fejsze és bárdfok, orsók, biliárd-pálczák, fonyott ostornyelek, csépnnyél és fa, kerékküllök, hengerek, ruha dörgölök, olajtütők, srófok, kocsifák, kerék agyak, szánkár-vák, tálok, tányérok, kalanak, hangzó fenekék, sipok, és hegedük. A' zölden leszedett, és megszáritott leveleik a' juhoknak téli eledelül jók, valamint a' tatárneműeknek zöld levelit a' selyem bogaraknak kis étkül használhatni. A' juharfa virágból a' méh mézet és viaszszat szed. Ha jól alkalmaztatnak a' juharfák igen jó napnyugoti és éjszaki szél ellenvalók. Számos itt és külföldi tapasztalásból bizonyos, hogy ha a' juharfák negyven esztendőskorokban csapoltatnak először meg, ezután még 60 esztendők által minden fogyatkozások nélkül léadásra birattathatnak, ha sokféle furattak meg, és ha gondosan, ne hogy az essővíz beléjek hasson, lyukok közönséges tehéntrágyából és agyagból való kenővel bémázoltatik; az illy fák se növéssökre, se vastagabbodásokra se vesztenek észrevehetőleg. Mennél többször csapoltatik meg

valamelly juhárfa, annál czukorrat bővelkedőbb lesz a' nedve. A' sebök magától is behegese-
dik ugyan, de azomban friss, héja lehuzott ág-
ból csinált szöggel is bédugatik.

Ha valaki jövendőre csupán azért akarna juhárfa erdőt nevelni, hogy czukorszerzésre használlya, annak gyenge nedves napkeletre dű-
lő tájékat kellene e' végre választani, es beléje
egészséges, rövid törsökű, teteje levágott cseme-
téket ültetnie, hogy idővel annál vastagabb de-
rekúak és nagyobb koszorúak legyenek. Egy-
gyiket a' másiktól négy ölnyire szükség ejteni.

A'

A' JUHARFA LEVELEK.

A' közönséges fejer*, hegyi Juharfa (Acer pseudo platanus) leveli öt egyforma bémetszésűek, a' végsők legkisebbek, szélöken rendetlenül fogasok; felső felökön setétzöldek, az alfejeres zöldek, finom pamukkal befödettek.

A' hegyes levelű Juharfa (Acer Platanoides) melly legtöbb czukornak való, iger minden itthoni juharfák között, levei is ötször vannak bémetszve, de igen hegyes fogúak, és simák, felső felökön világos zöld fényes színűek, az alsón lankadtabbak, fainabb alkotásuak mint a' fejer juharé, fejeres erekkel.

A' kis levelű mezei juharfa (Acer campestre) leveli kicsinek, közönségesen többnyire öt bé-

bémetszésekkel; de ezeknek hegyeik tompák, és oldalokról ismét egykevesé bémetszettek; az alsó világosb zöld, fölökön öt főerekre elágozottak, a' felsőn setétetebbek és simábbak *).

Az éjszak amerikai czukorjuharfa (Acer Sacharinum) levelei hasonlók a' mi hegyes levelű juharfánk leveleihez, csak hogy bémetszésök szegleti nem olly igen hegyesek, de ellenben mélyebb; felső felök. nem olly sima, az alsó halaványzöldebb, és fejéreshez közelítő színű, ha tapintatják borzasabb, a' szélének kevés fogai vannak **).

Az éjszak amerikai vörös virágú Juharfa (Acer rubrum) leveli öt bémetszésekre osztottak, mellyek ismét rendetlenül kissebb hegyes, mély fogakra bévannak metszve a' szélökön; a' szárok többnyire három újnyi, és, a' mint az ifjú gallyok is, világos vörös, söt ilyen öszszel
a'

* *) Illy mezei juharfák a' Bécsi Praterban, és a' Lakemburgi fasórosban sok százanként' vannak.

** *) A' czukor Juharfákhól 40 ezerig vannak Lichtenstein Ő Hercegsége Ütleményiben Morva-Országi Eisgrub Uradalmában merő nyolcz esztendősek.

a' kidomborúlt erők is; e' mellett a' felső fe-
lőkön fényes, setét zöld színűek, alól fejéres
tenger zöld színűek. *).

Az éjszak amerikai nagy Juharfa (Acer
Pensilvanicum) leveli ötször bémetszettek, hosz-
szú vörnyeges százon lógnak, az alvón vala-
mivel halaványabb színűek.

Az éjszak amerikai körös levelű Juharfa
(Acer negundo) levelinek a' szárai hosszú,
zöldes sárgák, öt rövid szárú kis levélkéből
alkottattak össze, mellyek világos zöldek és hosz-
szacskák, szélök rendetlen fogas és bémetszésű,
a' körösfaleveléhez hasonlítanak valamennyire,
a' gallyakon egymás ellenében állanak.

A' Floridai ezüstlevelű Juharfa (Acer flori-
danum) leveli igen mély bémetszésűek, és alsó-
felőkön igen fejérek.

A'

*) Ezen vörös Juharfákból kettő van egy him és nőstény
a' Cs. Királyi Theresianum' kertében Bécsben, hol is
mintegy tíz ezer csemeték virítanak.

A' gyapott levelű Juharfa (*Acer laciniatum*) levele is igen hasonlítanak a' hegyes levelű Juharfaéhoz. Öt magok között nem egyforma, mély, keskeny fogas bémetszéseik vannak. Nagy leveleik négy és fél újni hosszak, és öt újni szélesek; a' szélek habosformán hajlók, befodorítottak, és fogaik, kegyeik olly hegyesek mint a' finom borosta, mellyek alólról meg is vannak görbítettve. Színök fölülről setét zöld, alólról valamivel világosabb, fényes, és sima mindenik lapról.

A' sinoros levelű éjszak amerikai Juharfa (*Acer striatum*) leveli öt, néha három egyenlő bémetszésekre osztattak, mellyek közt az alsóbbak legkissebbek, és az ifjabbakban igen finomok. A' közönséges fejr juharsa leveli' formájához járúlnak, de bémetszéseik hegyei hosszabbak, és finomabbak, és szélök finomabb nem egyarányos fogas. Felső színök sima, és világos fényes zöld, az alsó tele vastag erekkel. Szélességök, ha egészen megnöttek hat újni, hosszúságok több újni is. Ifjú száraik sárga zölddesek, rövid szörökkel bévannak növe.

A' tatár Juharfa (*Acer tartaricum*) levelei szívformáúak, az oldalak fogas, és bémetszetett; ezen

ezen bémetszések az idősebb levelekben szem-
betünőbbek mint sem az ifjabbakban, és az el-
sőkben a' bémetszések öt külömb tokokat for-
málnak. Hoszszok három, szélességök két és
több újni. Hoszszú, vékony szárokon függ-
nek a' galyokról egymás általellenében, 's ott,
hol a' szár a' levelekhez ragasztatik, kimetszés
vagyon. Felső felök zöld és fényes, az alsó
halaványabb; hoszszában erők feldomborúlt,
melly, valamint a' belőle kiágazó erecskék is,
finom szőrrel bévan fődve.

A' JUHARFÁK' MAGVAI.

Mindenemű Juharfák' magvai szárnyosok. A' közönséges fejer Juharfa (*Acer pseudo-platanus*) minden Juhar magok közt legjelesebb, hosszukás kerekd tokja olyan lévén mint egy jó borsó. Szárnyai fölfelé állók, és két szárként békéle görbedtek. A' virága sárgás zöldszinben jelenik meg.

A' hegyes levelű Juharfa (*Acer platanoides*) magva nagy, akkora mint a' közönséges fejer juharé, egyéb hogy szárnyai úgy vannak a' szárával egygyesülve, hogy derék szegletet formálnak; a' virága sárgászöld.

A' kis levelű mezei Juharfa (*Acer campestre*) magva szárnyai már nem állanak mint a' többi juharé fölfelé, hanem mindenik oldalról inkább egyenesen békéle görbednek. A' virága sárgazöld.

Az éjszak amerikai Czukor Juharfa (*Acer Sacharinum*) magva barna szemű; magtokjai hason-

hasonlók a' hegyes levelű juharához, csak hogy szárnyaik keskenyebbek. A' hoszszú szárokból lóggó virágjok sárgászöld.

Azon vörös Juharfa magon, mellynek héjával a' gyapjút, és lent setétkékre festeni, (Acer rubrum) setét vörös barna színű, fél újni hoszszukás szemű, olly forma mint a' páma szilva (Daltel) magva, szárnyai egyenesen hajlanak béfelé, $3\frac{1}{2}$ újni a' hoszok; minden esméretes juharmagok közt ennek szárnyai és szemei legnagyobb neműek. Ezen szárnyos nagy mag külső födelére nézve vernyeges, világos büdösköszinű, és ez már Pünkösd Hava végével megérik, holott a' többi juhárfa neműek Szent Mihály Havában érnek meg. Mihelyt megérik, azontúl elvettetik, és már Septemberben valami árnyéktartó megé vettetvén egy lábnyi magasra nő: tehát azon egy esztendőben ezen juhárfa három külömbfélét ad: czukornak valót, magot és csemetét. A' tapasztalás azt bizonyította, hogy ez a' juhárfa nem minden egyebeknél szaporábban nő, és sok czukornak való is válik nedvéből. A' virága sáfrány szinnel egygyez.

A' nagy Pensilvániai Juharfa (Acer Pensilvanicum) magva kicsin, Mindszent Havában érik meg vörnyeges szárnyaival. Virága kis zöld-sárgás.

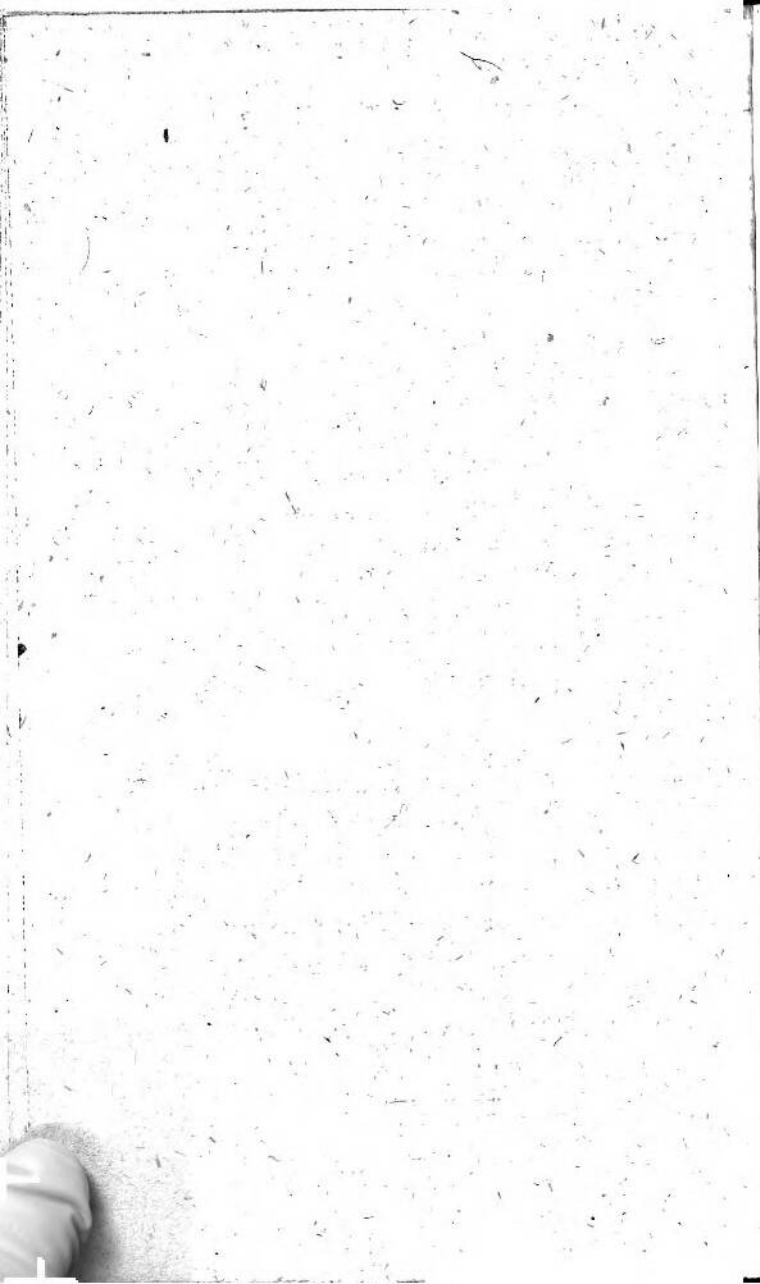
A' körös levelű Virginiai Juharfa (*Acer negundo*) magva kicsin, inkább hosszúkás mint gömbölyű. Virága finom vörös szárlól csügg le, és barnás.

Az ezüstlevelű Floridai Juharfa (*Acer floridanum*) magva közelitt a' hegyes levelű Juharfához. Virága kicsin és sárgás.

A' gyapott levelű Juharfa (*Acer laciniatum*) magva földfelé hajlott szárnyaival barnás sárga. A' virága hosszú szárokon sárgásan zöldellik.

A' sinoros levelű éjszak amerikai Juharfa (*Acer striatum*) magva vaskos és gömbölyű; a' szárnyai öszvehajlottak. Sok zöldsárga virágokkal virít.

A' tatár Juharfa (*Acer tartaricum*) magva nem igen nagy, lapos, inkább tojásforma mint gömbölyű; szárnyai míg Mindszent Havában meg nem érik, mintegy vörös áltható szinű, melly is a' fát addig, míg el nem barnúl, olyanná teszi mintha virittana; (lásd Schmidt. Oesterreichische Baumzucht). Ezen tatár Juharfa zöldes-sárga, és vörös szinnel virít.

Österreichische Nationalbibliothek

+Z167491904

